

Nr 41

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, m. m.

Till konstitutionsutskottet har den 29 oktober 1965 hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 151, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga förslag till dels lag angående ändring i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning (KIL), dels lag om kommunala sammanläggningsdelegerade, dels ock lag angående ändring i lagen den 15 april 1955 (nr 138) om proportionellt val sätt till val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m.

Beträffande motiveringen för lagförslagen får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över inrikesärenden den 8 oktober 1965.

I anledning av propositionen har väckts de likalydande motionerna 794 i första kammaren av herrar *Risberg*, *Isacson* och *Strandberg* samt nr 939 i andra kammaren av herrar *Lothigius* och *Ringaby*.

I motionerna hemställs att riksdagen måtte besluta att minsta antalet delegerade från någon av de berörda kommunerna skall utgöras av tre delegerade samt tre suppleanter.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås — i huvudsaklig anslutning till förslag som framlagts i en inom inrikesdepartementet utarbetad promemoria — att beslutanderätten för ändrad eller nybildad kommun under tiden mellan förordnandet om indelningsändringen och dess ikraftträdande skall kunna utövas av ett särskilt organ, benämnt sammanläggningsdelegerade, som utses av fullmäktige i de kommuner som berörs av indelningsändringen. Kungl. Maj:t beslutar när delegerade skall utses. Antalet delegerade för varje kommun fastställs av Kungl. Maj:t. För varje kommun skall finnas minst en delegerad. Delegerade skall utse ett arbetsutskott för beredning och verkställighet av delegerades beslut. Även de äldre kommunernas styrelse och nämnder kan användas för sådana uppgifter.

Förslaget föranleder ändring i lagen om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning och i lagen om proportionellt valsätt vid val inom lands- ting, kommunalfullmäktige m. m. För den närmare regleringen av hur sam- manläggningsdelegerade skall utses och verka m. m. föreslås en särskild lag om kommunala sammanläggningsdelegerade.

De i propositionen framlagda lagförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning

Härigenom förordnas, *dels* att 14, 18, 38 och 41 §§ lagen den 13 juni 1919 om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning¹ skola erhålla ändrad ly- delse på sätt nedan angives, *dels* att i samma lag skall införas en ny para- graf, betecknad 19 §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

14 §.

Fullmäktige i kommun, vars om- råde genom indelningsändring ökas eller minskas, skola företräda såväl den äldre som den ökade eller mins- kade kommunen.

Vidkommande sådan kommun äge Konungen, om förhållandena därtill föranleda, förordna, att samtliga fullmäktiges uppdrag skola upphöra, då den nya indelningen träder i kraft, samt nytt val till fullmäktige

Fullmäktige i kommun, vars om- råde genom indelningsändring ökas eller minskas, skola företräda såväl den äldre som den ökade eller mins- kade kommunen, *om Konungen ej bestämmer annat enligt 19 §.*

Vidkommande sådan kommun äge Konungen, om förhållandena därtill föranleda, förordna, att samtliga fullmäktiges uppdrag skola upphöra, då den nya indelningen träder i kraft, samt nytt val till fullmäktige

¹ Lagen omtryckt 1957:282. Senaste lydelse se beträffande 18 § 1964:747 samt 38 och 41 §§ 1961:438.

(Nuvarande lydelse)

verkställas för tiden till utgången av det år, då allmänna val av fullmäktige nästa gång skola äga rum. Där sådant förordnande meddelats åligger det länsstyrelsen att snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft och sist före den 1 juli, med tillämpning av vad om valdag och fullmäktiges antal är särskilt stadgat, bestämma vilken dag valet skall äga rum och huru många fullmäktige skola utses ävensom förordna person att kungöra första sammanträdet med fullmäktige och där föra ordet, till dess ordförande valts. Länsstyrelsen äger att i samband därmed förordna om kommunens indelning i valkretsar och valdistrikt oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för meddelande av sådant förordnande. *De nya fullmäktige skola omedelbart efter valet övertaga handhavandet av dem tillkommande uppgifter.*

Beträffande kommun, som ovan sägs, äge Konungen, om förhållandena därtill föranleda, ock förordna, att uppdragen för ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse och övriga nämnder eller i någon eller några av dem skola upphöra, då den nya indelningen träder i kraft, samt nytt val verkställas av de nya fullmäktige för tiden till utgången av löpande tjänstgöringstider. *Styrelse och övriga nämnder, som utses före den nya kommunindelningens ikraftträdande, skola genast träda i utövning av sina befattningar med befoget att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.*

(Föreslagen lydelse)

verkställas för tiden till utgången av det år, då allmänna val av fullmäktige nästa gång skola äga rum. Där sådant förordnande meddelats åligger det länsstyrelsen att snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft och sist före den 1 juli, med tillämpning av vad om valdag och fullmäktiges antal är särskilt stadgat, bestämma vilken dag valet skall äga rum och huru många fullmäktige skola utses ävensom förordna person att kungöra första sammanträdet med fullmäktige och där föra ordet, till dess ordförande valts. Länsstyrelsen äger i samband därmed förordna om kommunens indelning i valkretsar och valdistrikt oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för meddelande av sådant förordnande.

Beträffande kommun, som ovan sägs, äge Konungen, om förhållandena därtill föranleda, ock förordna, att uppdragen för ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse och övriga nämnder eller i någon eller några av dem skola upphöra, då den nya indelningen träder i kraft, samt nytt val *dessförinnan* verkställas av de nya fullmäktige för tiden till utgången av löpande tjänstgöringstider.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

I nybildad kommun skall — — — — — äga rum.

Det åligger — — — — — sådant förordnande.

Länsstyrelsen skall — — — fullmäktige valda.

I nybildad kommun *må under året* innan indelningsändringen träder i kraft kommunens styrelse och övriga nämnder *väljas oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för dylikt val.*

I nybildad kommun *skola fullmäktige* innan indelningsändringen träder i kraft *förrätta val* av kommunens styrelse och nämnder.

I fråga om beräkandet av tjänstgöringstid för fullmäktige *samt ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse och övriga nämnder* i nybildad kommun skall så anses, som om tjänstgöringstiden börjat först med ingången av nästföljande året.

I fråga om beräkandet av tjänstgöringstid för fullmäktige i nybildad kommun skall så anses, som om tjänstgöringstiden börjat först med ingången av nästföljande året.

Fullmäktige skola omedelbart efter valet övertaga handhavandet av de dem tillkommande uppgifter; och skola jämväl valnämnd samt kommunens styrelse och övriga nämnder, som utses före den nya kommunindelningens ikraftträdande, genast träda i utövning av sina befattningar med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.

Valnämnd, som utses före den nya kommunindelningens ikraftträdande, *skall* genast träda i utövning av *sin befattning* med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.

19 §.

I samband med förordnande om ändring i kommunal indelning äger Konungen föreskriva, att beslutanderätten i kommunen enligt den nya indelningen skall utövas av sammanläggningsdelegerade till dess indelningsändringen träder i kraft. Om sådana delegerade finnas särskilda bestämmelser.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

38 §.

Vid ändring — — — församlings beslutanderätt.

Är i församling, vars område genom indelningsändring ökas eller minskas, beslutanderätten överlåten åt kyrkofullmäktige, skall vad i 14 § första och andra styckena stadgas äga motsvarande tillämpning med avseende å dessa samt å val av kyrkofullmäktige.

Är i församling, vars område genom indelningsändring ökas eller minskas, beslutanderätten överlåten åt kyrkofullmäktige skola dessa företräda såväl den äldre som den ökade eller minskade församlingen. För sådan församling äga bestämmelserna i 14 § andra stycket motsvarande tillämpning. Väljas nya fullmäktige, övertaga de omedelbart efter valet de uppgifter som tillkomma dem.

Beträffande församling — — — av indelningsändringen.

41 §.

I nybildad församling, där beslutanderätten skall överlåtas åt kyrkofullmäktige, skall val av fullmäktige förrättas så fort ske kan under året innan indelningsändringen träder i kraft. Om valet icke skall äga rum under år, då allmänna val av fullmäktige förrättas, skall det ej avse längre tid än till utgången av det år, då sådana allmänna val nästa gång skola äga rum.

I nybildad församling, där beslutanderätten skall överlåtas åt kyrkofullmäktige, skall val av fullmäktige förrättas så fort ske kan under året innan indelningsändringen träder i kraft. Om valet icke skall äga rum under år, då allmänna val av fullmäktige förrättas, skall det ej avse längre tid än till utgången av det år, då sådana allmänna val nästa gång skola äga rum. Bildas ny församling av församlingar som utgöra samfällighet med uppgift att handha alla ekonomiska församlingsangelägenheter, äger Konungen förordna att samfällighetens fullmäktige skola vara fullmäktige i den nybildade församlingen.

Det åligger domkapitlet att snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft och sist före den 1 juli förordna person att hålla kyrkostämma eller sammanträde med kyrkofullmäktige för val av ordförande och vice ordförande samt kyrkoråd. Inom samma tid

Om annat ej följer av förordnande enligt första stycket, åligger det domkapitlet att snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft och sist före den 1 juli förordna person att hålla kyrkostämma eller sammanträde med kyrkofullmäktige för val av ordförande

(Nuvarande lydelse)

skall domkapitlet, om kyrkoherde ännu ej finnes, förordna präst att vara ledamot av kyrkorådet intill dess kyrkoherde tillträtt.

(Föreslagen lydelse)

och vice ordförande samt kyrkoråd. Inom samma tid skall domkapitlet, om kyrkoherde ännu ej finnes, förordna präst att vara ledamot av kyrkorådet intill dess kyrkoherde tillträtt.

För val — — — — — sådant förordnande.

I nybildad församling må — — — — — dylikt val.

I fråga — — — — — nästföljande året.

Fullmäktige skola — — — av indelningsändringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

Har Konungen före den 1 januari 1966 förordnat om ändring i kommunal indelning, må föreskrift enligt 19 § meddelas utan samband med förordnandet om indelningsändringen. Meddelas sådan föreskrift, skola 14 och 18 §§ tillämpas i deras lydelse enligt denna lag.

Förslag
till
Lag
om kommunala sammanläggningsdelegerade

Häri genom förordnas som följer.

Val av sammanläggningsdelegerade m. m.

1 §.

Föreskriver Konungen enligt 19 § lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning att beslutanderätten i kommun skall utövas av sammanläggningsdelegerade, skall Konungen fastställa antalet delegerade och suppleanter för varje kommun som beröres av indelningsändringen. Äro de berörda kommunerna ense om antalet delegerade och suppleanter för varje kommun och innebär detta att minst en delegerad och en suppleant skola utses för varje kommun, skall antalet fastställas i enlighet härmed.

2 §.

Delegerade och suppleanter för varje kommun väljas av kommunens fullmäktige senast trettio dagar efter det kommunen fått del av förordnandet om indelningsändringen. Valbar är den som är fullmäktig i kommunen. Bestämmelserna i 22 § fjärde stycket kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) om proportionellt val äga motsvarande tillämpning. Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Sedan val ägt rum, skall uppgift om de valdas namn och postadress lämnas länsstyrelsen så snart som möjligt.

Avgår delegerad före utgången av den bestämda tjänstgöringstiden, äga bestämmelserna i 33 § andra stycket kommunallagen motsvarande tillämpning.

3 §.

Bestämmelserna i 7 § tredje och fjärde styckena kommunallagen om verkan av valbarhetens upphörande och om rätt till avsägelse äga motsvarande tillämpning på delegerade och suppleanter.

Sammanläggningsdelegerades sammanträden

4 §.

Länsstyrelsen förordnar en av delegerade att utfärda kungörelse om första sammanträdet och föra ordet där, till dess ordförande valts.

Kungörelsen anslås minst en vecka före sammanträdet på kommunernas anslagstavlor samt sändes till varje delegerad och suppleant med posten så tidigt att kungörelsen kan antagas komma honom till handa senast fyra dagar före sammanträdet. Kungörelsen införes samtidigt i de tidningar i vilka kommunerna införa kommunala tillkännagivanden.

5 §.

Vid första sammanträdet välja delegerade bland sig ordförande och vice ordförande för den tid för vilken delegerade utsetts.

Uppgift om de valdas namn och postadress skall lämnas länsstyrelsen så snart som möjligt för att tagas in i länskungörelserna.

Äro både ordförande och vice ordförande hindrade att inställa sig vid delegerades sammanträde, äga delegerade utse annan delegerad att för tillfället föra ordet. Till dess så skett utövas ordförandeskapet av den delegerad som är äldst till levnadsåren.

6 §.

Sammanträden hållas på ställe och enligt ordning som delegerade bestämmer. Sammanträde hålles även när länsstyrelsen förordnar därom eller de flesta delegerade begära det eller ordföranden finner det behövt.

Bestämmelserna i 13 § tredje och femte styckena kommunallagen äga motsvarande tillämpning på delegerade.

7 §.

Kungörelse om sammanträde med delegerade med uppgift om tid och ställe för sammanträdet och de ärenden som skola behandlas vid detta utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden.

Kungörelsen anslås minst en vecka före sammanträdet på kommunernas anslagstavlor och, om delegerade beslutat det, även på annan plats. Kungörelsen sändes till varje delegerad och suppleant med posten så tidigt att kungörelsen kan antagas komma honom till handa senast fyra dagar före sammanträdet.

Tillkännagivande om tid och ställe för sammanträde samt, om delegerade beslutat det, de ärenden som skola behandlas införes i de tidningar i vilka kommunerna införa kommunala tillkännagivanden.

Bestämmelserna i 14 § 1 mom. fjärde stycket samt 2 och 3 mom. kommunallagen äga motsvarande tillämpning på delegerade.

8 §.

Inträffar för delegerad eller för suppleant, som skall tjänstgöra i delegerads ställe, sådant hinder att han ej kan inställa sig vid sammanträde med delegerade, åligger det honom att ofördröjligen underrätta ordföranden där- om. Denne kallar suppleant till tjänstgöring i den ordning som bestämts vid valet. Suppleant kallas till tjänstgöring även vid ledighet efter delegerad som icke utsetts vid proportionellt val.

9 §.

Varje delegerad äger en röst.

Vid delegerades sammanträde äger ordföranden eller vice ordföranden i arbetsutskott eller kommitté som avses i 14 § eller i styrelsen för kommun som beröres av indelningsändringen vara närvarande och deltaga i överläggningarna men ej i besluten, även om han icke är delegerad. Sådan rätt tillkommer även ordföranden eller vice ordföranden i annan kommunal nämnd eller beredning vid behandling av ärende som beretts av nämnden eller beredningen.

Enligt delegerades bestämmande äger befattningshavare som är anställd i kommuns tjänst vara närvarande vid sammanträde för att tillhandagå delegerade med upplysningar.

10 §.

Delegerade skola meddela beslut i ärende som hänskjutes till dem av högre myndighet och i fråga, som väckes genom motion av delegerad eller genom framställning av arbetsutskott eller kommitté som avses i 14 § eller av fullmäktige eller styrelsen i kommun som beröres av indelningsändringen eller av samarbetsnämnd för sådana kommuner.

11 §.

Bestämmelserna i 15 §, 16 § första stycket, 20—25 och 27 §§ kommunal- lagen om fullmäktige och deras ordförande äga motsvarande tillämpning på delegerade och deras ordförande. Tillkännagivande som avses i 24 § fjärde stycket skall ske på anslagstavlorna i de kommuner som beröras av indelningsändringen.

12 §.

Så snart delegerades protokoll blivit justerat, skall avskrift av protokollet överlämnas till arbetsutskottet och till kommunernas styrelser samt utdrag därav tillställas de kommittéer eller nämnder åt vilka uppdragits att verkställa delegerades beslut.

13 §.

Om delegerade icke beslutat att protokoll och övriga handlingar skola för- varas bland viss kommuns handlingar, skola handlingarna vårdas och för- tecknas på ordförandens ansvar.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av delegerades protokoll äger få avskriftens riktighet bestyrkt utan avgift.

Beredning och verkställighet m. m.

14 §.

För beredning och verkställighet av ärenden som ankomma på delegerade skola dessa utse ett arbetsutskott. För sådana uppgifter må delegerade dessutom utse en eller flera kommittéer.

Delegerade må även anlita nämnd eller beredning i kommun för att bereda ärende i vilket delegerade skola fatta beslut och uppdraga åt nämnden eller beredningen att verkställa beslutet.

15 §.

Ledamöter och suppleanter i arbetsutskottet eller i kommitté väljas till det antal delegerade bestämma och för delegerades tjänstgöringstid. Antalet ledamöter i arbetsutskottet må icke vara under fem.

I fråga om valbarhet till ledamot eller suppleant i arbetsutskottet eller i kommitté, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse äga bestämmelserna i 7 § kommunallagen om fullmäktig motsvarande tillämpning. Vid tillämpningen av 7 § första stycket kommunallagen avses med kommunen alla kommuner som beröras av indelningsändringen.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

16 §.

Delegerade utse bland ledamöterna i arbetsutskottet en ordförande och en vice ordförande. Uppgift om de utseddas namn och postadress sändes till länsstyrelsen så snart som möjligt för att tagas in i länskungörelserna.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att inställa sig vid sammanträde med arbetsutskottet, utser utskottet annan ledamot att för tillfället föra ordet.

17 §.

Bestämmelserna i 33 § andra stycket, 35—39 §§ och 40 § andra stycket kommunallagen om kommunens styrelse äga motsvarande tillämpning på arbetsutskottet och på kommitté. Tillkännagivande som avses i 39 § tredje stycket skall ske på anslagstavlorna i de kommuner som beröras av indelningsändringen.

18 §.

Ärende av annat slag än som anges i 19 § andra stycket kommunallagen må ej företagas till avgörande av delegerade, innan det blivit berett på något av de sätt som anges i 14 §. Har ärende beretts på annat sätt än av arbetsutskottet, skall tillfälle lämnas utskottet att yttra sig, innan ärendet avgöres.

Kostnader för sammanläggningsdelegerades verksamhet m. m.

19 §.

De kommuner som beröras av indelningsändringen skola tillhandahålla medel för delegerades verksamhet med fördelning i förhållande till det antal skattekronor och skatteören som enligt lagen den 3 juni 1965 (nr 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt skall ligga till grund för de berörda kommunernas utdebitering för det år då förordnandet om indelningsändringen meddelas. Ingår endast del av berörd kommun i kommunen enligt den nya indelningen, sker fördelningen i förhållande till antalet skattekronor och skatteören för den kommundelen.

20 §.

Delegerade äga bestämma om ersättning till delegerad, ledamot i arbetsutskottet eller kommitté och suppleant. Därvid äga bestämmelserna i 28 § 1 mom. och 2 mom. första stycket kommunallagen motsvarande tillämpning.

Besvär

21 §.

Bestämmelserna i 76 § 1 och 2 mom. samt 77 § kommunallagen äga motsvarande tillämpning på talan mot beslut av delegerade, arbetsutskottet eller kommitté.

Talan mot länsstyrelsens beslut föres i den ordning som anges i 78 § kommunallagen.

Rätt till talan tillkommer även kommun som beröres av indelningsändringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

Har beslut att sammanläggningsdelegerade skall utses meddelats vid annat tillfälle än i samband med förordnandet om indelningsändringen, skall val av delegerade och suppleanter förrättas senast trettio dagar efter det kommunen fått del av beslutet. I sådant fall skall fördelningen av de medel varje kommun skall tillhandahålla enligt 19 § ske i förhållande till det antal skattekronor och skatteören som skall ligga till grund för de berörda kommunernas utdebitering för det år då beslutet meddelas.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 15 april 1955 (nr 138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 15 april 1955 om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m. skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Skall enligt gällande föreskrifter annat val inom landsting än riksdagsmannaval eller ock val inom kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige eller kyrkofullmäktige eller å kyrkostämma vara proportionellt, skola därvid de i denna lag givna bestämmelserna lända till efterrättelse.

Skall enligt gällande föreskrifter annat val inom landsting än riksdagsmannaval eller ock val inom kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige, *kommunala sammanläggningsdelegerade* eller kyrkofullmäktige eller å kyrkostämma vara proportionellt, skola därvid de i denna lag givna bestämmelserna lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

Gällande bestämmelser

I 2 § andra stycket KIL anges vilka olika kommunala indelningsändringar som kan förekomma. Innebörden av lagrummet är följande.

Om två eller flera hela landskommuner *läggs samman* till en kommun, talar man om *nybildning* av kommun. Alla kommuner som ingår i den nybildade kommunen *upplöses*. Nybildning av kommun kan vidare ske genom att ett eller flera områden bryts ut ur en eller flera kommuner och bildar en ny kommun. Ett ytterligare fall av indelningsändringar är partiella överflyttningar mellan kommuner. Ändringar av denna typ betecknas som *överföring* av del av kommun till annan kommun.

Om hel landskommun förenas med stad eller köping eller köping förenas med stad, betecknas detta också som *sammanläggning*. Enligt praxis anses emellertid någon nybildning av kommun inte ske i detta fall, såvida inte Kungl. Maj:t så förordnar. Staden eller köpingen som lagts samman med landskommun anses i stället bestå, medan övriga kommuner upplöses. Om stad och köping lagts samman, anses staden bestå, medan köpingen upplöses.

Enligt 12 § KIL skall indelningsändring träda i kraft vid början av ett kalenderår. Det måste förflyta minst åtta månader mellan förordnandet om indelningsändring och ikraftträdandet. Förordnande om indelningsändring måste således meddelas före utgången av april månad före ikraftträdandet.

Under tiden mellan förordnandet om indelningsändring och ändringens ikraftträdande utövas enligt 13 § KIL den kommunala beslutanderätten enligt den nya indelningen. I fråga om angelägenhet som avser kommun enligt den äldre indelningen skall dock denna indelning följas tills den nya indelningen träder i kraft.

Vilka organ som utövar denna beslutanderätt och således företräder de olika kommunerna under övergångstiden framgår av bestämmelserna i 14 och 18 §§ KIL. 14 § avser det fall att en indelningsändring inte innebär nybildning av kommun, medan 18 § reglerar förhållandena vid nybildning av kommun.

I 14 § KIL föreskrivs som huvudregel att fullmäktige i kommun vars område ökas eller minskas företräder såväl den äldre som den ökade eller minskade kommunen.

Denna bestämmelse jämförd med 13 § KIL innebär följande i fråga om vilket organ som företräder kommun enligt den nya indelningen. När ett område överförs från en kommun (exkorporeringskommun) till en annan (inkorporeringskommun) beslutar fullmäktige i inkorporeringskommunen för sitt gamla område jämte överflyttningsområdet, medan fullmäktige i exkorporeringskommunen beslutar för sitt gamla område med undantag

av överföringsområdet. Motsvarande gäller i regel när hel landskommun har lagts samman med stad eller köping eller köping har lagts samman med stad, eftersom sådan sammanläggning oftast inte betraktas som nybildning av kommun. Det blir alltså stadens eller köpingens fullmäktige som utövar beslutanderätten för sitt gamla område jämte landskommunens område. Om stad lagts samman med köping, blir det stadens fullmäktige som beslutar för sitt gamla område jämte köpingens.

I samband med beslut om indelningsändring kan Kungl. Maj:t förordna om nyval av fullmäktige i kommun som berörs av ändringen, om det föransleds av förhållandena. I så fall blir det i stället dessa nyvalda fullmäktige som företräder den ökade eller minskade kommunen. De börjar utöva sina befogenheter omedelbart efter valet.

De gamla fullmäktiges befogenheter inskränks således, när nyval sker. Under en första period, mellan förordnandet om indelningsändring och nyvalet, företräder de visserligen enligt huvudregeln både den gamla kommunen och den ökade eller minskade kommunen. Men under en andra period, mellan nyvalet och ikraftträdandet av indelningsändringen, tjänstgör de parallellt med de nyvalda fullmäktige. De gamla beslutar i ärenden som avser den gamla kommunen och de nyvalda i ärenden som rör kommunen enligt den nya indelningen.

Val av nya fullmäktige kan äga rum tidigast i augusti månad det år förordnandet om nyval har meddelats. Enligt den praxis som numera tillämpas har indelningsändring som nödvändiggjort val av nya fullmäktige satts i kraft endast vid årsskifte efter allmänna val. Har indelningsändring skolat träda i kraft året efter det att allmänna kommunalval har ägt rum, meddelas inte förordnande om nyval. De allmänna kommunalvalen avser nämligen då den nybildade eller den ändrade kommunen. Om ändringen däremot skolat äga rum vid årsskifte efter allmänna riksdagsmannaval, har förordnande om nyval meddelats och valet ägt rum i samband med riksdagsmannavalet.

Även i fråga om kommuns styrelse och nämnder kan Kungl. Maj:t förordna om nyval i samband med indelningsändring. Förordnandet kan avse enbart styrelsen eller styrelsen och samtliga nämnder eller någon eller några av dessa. De nyvalda börjar utöva sina befattningar genast efter valet. Fördelningsprincipen i 13 § KIL blir normgivande även för förvaltningsorganens handlande. I 14 § KIL sägs i fråga om nyvald styrelses eller nämnds befogenhet, att den får vidta sådana åtgärder som fordras med anledning av indelningsändringen.

Nybildad kommun kan inte företrädas av annat organ än en nyvald fullmäktigförsamling. De gamla fullmäktige kan besluta endast i frågor som uteslutande rör de gamla kommunerna. Innan fullmäktige i den nya kommunen har valts, finns det således inget organ som kan företräda denna. Valet skall enligt 18 § KIL förrättas så fort som möjligt. De valda börjar utöva sina befogenheter genast. Valet kan äga rum tidigast i augusti

månad det år förordnandet om indelningsändring har meddelats. Även indelningsändringar som har inneburit nybildning av kommun har enligt praxis satts i kraft endast året efter det att allmänna val har ägt rum.

Styrelser och nämnder i nybildad kommun väljs under året innan indelningsändringen träder i kraft oberoende av de bestämmelser som annars gäller för sådana val. De nyvalda börjar utöva sina befattningar genast efter valet. Förvaltningsorganens uppgifter delas mellan de äldre och de nyvalda på motsvarande sätt som vid indelningsändringar som inte innebär nybildning av kommun.

Enligt 23 § KIL kan beslut som har fattats av fullmäktige eller förvaltningsorgan under tiden mellan förordnandet om indelningsändring och ändringens ikraftträdande angripas genom besvär, om beslutet strider mot de förutsättningar som förordnandet om indelningsändringen har grundats på eller om beslutet avser angelägenhet som det skäligen bör tillkomma kommun enligt den nya indelningen att ordna.

Promemorian

I den inledningsvis nämnda promemorian (Stencil IN 1965: 2) framhålls att en förutsättning för att det kommunala utvecklingsarbetet skall kunna fortgå så störningsfritt som möjligt är att de kommunala organen fortlöpande får ägna sig åt angelägenheterna. I fråga om gällande anordningar uttalas, att det måste anses vara en olägenhet att det inte förrän nya fullmäktige har utsetts finns något kommunalt organ som kan representera den nybildade kommunen och ägna sig åt budgetarbetet. Vidare synes det mindre tillfredsställande att vid sammanläggning av exempelvis flera hela landskommuner med en stad stadens organ är behöriga att träffa avgöranden, som avser enbart den ökade kommunen, före valet av beslutande församling för denna. För en starkt minskad kommun är inte heller den äldre fullmäktigeförsamlingen representativt sammansatt, anförs i promemorian.

I denna framhålles vidare, att det redan enligt nuvarande ordning finns vissa metoder att komma till rätta med de antydda olägenheterna men att någon form av författningsreglering är nödvändig, om man vill söka mera genomgripande motverka olägenheterna. Att åstadkomma en annan tidsordning än den som nu tillämpas såvitt gäller förordnande om indelningsändring, nyval och ikraftträdande anses därvid mindre lämpligt. En författningsreglering bör i stället syfta till att skapa organ som är representativa för kommunen enligt den nya indelningen.

I promemorian diskuteras olika tänkbara lösningar efter dessa linjer.

En sådan lösning innebär att fullmäktigeförsamlingarna i de kommuner som berörs av indelningsändringen utser ett antal fullmäktigledamöter som skall representera kommunen enligt den nya indelningen och att denna representation övertar beslutanderätten för kommunen enligt den nya in-

delningen under övergångstiden men att de gamla fullmäktigförsamlingarna tjänstgör parallellt med denna representation och beslutar i angelägenheter som avser kommunerna enligt den äldre indelningen. Fullmäktige som utses vid nyval med anledning av indelningsändringen tillträder enligt denna lösning sina befattningar när ändringen träder i kraft.

Det förslag som läggs fram i promemorian ansluter till denna lösning. Den bedöms som mest praktisk och ägnad att tillgodose önskemålet att skapa ett verksamt instrument för att handha de kommunala angelägenheterna enligt den nya indelningen under hela övergångstiden.

Förslaget innebär att den allmänna beslutanderätten enligt den nya indelningen fram till dess ikraftträdande i vissa fall utövas av ett organ kallat sammanläggningsdelegerade. Dessa utses av fullmäktige i de berörda kommunerna snarast möjligt efter Kungl. Maj:ts beslut om indelningsändringen. Valet skall kunna ske proportionellt. Fullmäktige i kommunen enligt den nya indelningen utses enligt samma regler som nu gäller. De nyvalda fullmäktige skall dock inte som nu träda i funktion genast efter valet. Endast i ett avseende skall de vara verksamma före ikraftträdandet. Det skall nämligen ankomma på dem att utse ny styrelse och övriga nämnder, som skall börja utöva sin verksamhet när den nya indelningen träder i kraft. Sammanläggningsdelegerade skall kunna utses både vid nybildning av kommun och vid överföring av område från en kommun till en annan, alltså även i kommun som minskas. Om sammanläggningsdelegerade inte utses, skall samma ordning för beslutanderätten under övergångstiden gälla som nu.

Delegerade skall således fatta alla viktigare finansiella beslut, fastställa utdebiteringen av allmän kommunalskatt och besluta taxor för kommunala avgifter. Det torde enligt promemorian f. ö. vara en av sammanläggningsdelegerades viktigaste uppgifter just att fastställa utgifts- och inkomststaten och vid behov allmän plan för investeringsverksamheten i kommunen enligt den nya indelningen. I befogenheterna ingår också att köpa och sälja fastigheter, ta upp lån och ingå borgen. En annan av de viktigaste uppgifterna för sammanläggningsdelegerade blir att fastställa förvaltningsorganisationen för kommunen enligt den nya indelningen. Delegerade beslutar således bl. a. om reglementen för nämnder, verk och tjänstemän hos denna kommun. Sammanläggningsdelegerade skall vidare avgöra ekonomiska och organisatoriska frågor och företräda kommunen i angelägenheter som avser andra myndigheters eller enskildas åtgärder, när ett avgörande kan få betydelse för kommunen enligt den nya indelningen. En förutsättning för detta skall dock enligt promemorian vara att man inte kan vänta med att ta ställning tills de nya fullmäktige träder till.

Förslaget innebär att Kungl. Maj:t avgör om beslutanderätten enligt den nya indelningen skall utövas av sammanläggningsdelegerade. Några riktlinjer för Kungl. Maj:ts prövning föreslås inte bli intagna i författningen.

Enligt förslaget fastställer Kungl. Maj:t det antal delegerade som fullmäk-

tige i varje kommun skall välja. Detta sker i samband med förordnandet att sammanläggningsdelegerade skall utses. Om de berörda kommunerna ansökt om indelningsändring och är överens om hur många delegerade som skall utses för varje kommun, skall antalet fastställas till vad kommunerna kommit överens om. Minst en delegerad skall dock utses för varje kommun.

Valbar som sammanläggningsdelegerad är enligt förslaget endast den som tillhör någon av de gamla fullmäktigförsamlingarna.

Enligt promemorians förslag skall kommunerna när det gäller kostnaderna för sammanläggningsdelegerades löpande verksamhet lämna bidrag i förhållande till sina skatteunderlag enligt taxeringen året före förordnandet om indelningsändringen. Ersättningen till delegerade för deras uppdrag skall enligt förslaget betalas av den kommun som valt dem.

Promemorian innehåller vidare förslag angående beredning och verkställighet av ärenden som ankommer på delegerade.

Remissyttranden

Yttranden över promemorian har efter remiss avgetts av kammarkollegiet, samtliga länsstyrelser, kommunalrättskommittén, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet. Länsstyrelserna har bifogat yttranden från samtliga samarbetsnämnder och ett begränsat antal kommuner.

Remissinstanserna tillstyrker praktiskt taget genomgående huvudlinjerna i förslaget.

Föredragande statsrådet

Inledningsvis erinrar föredraganden, statsrådet Lundkvist, om att framtida kommunsammanläggningar liksom vissa andra ändringar i den kommunala indelningen skall ske enligt planer som Kungl. Maj:t har fastställt för rikets indelning i kommuner. Föredraganden förutsätter att indelningsändringar inom ramen för dessa planer skall kunna ske på frivillig väg och framhåller att man för att stimulera intresset för sådana frivilliga indelningsändringar och underlätta deras genomförande i den utsträckning som det är möjligt bör undanröja hinder av psykologisk eller praktisk art som kan föreligga i samband med indelningsändring.

Föredraganden finner vissa bestämmelser i KIL, främst reglerna om den kommunala representationen under tiden mellan beslut om indelningsändring och ändringens ikraftträdande, inte vara helt ändamålsenliga.

Bland mindre tillfredsställande följer av nuvarande bestämmelser pekar föredraganden särskilt på följande:

När en eller flera landskommuner läggs samman med stad, blir stadens fullmäktige i och med förordnandet om indelningsändringen i regel ensamma behöriga att företräda hela den utökade kommunen. Detsamma gäller när köping läggs samman med stad. Förs ett område över från en kommun till en annan beslutar fullmäktige i den kommun som ökats för såväl sitt gamla område som överföringsområdet. Dessa fullmäktige är givetvis ofta mindre representativa. Vissa indelningsändringar innebär att en ny kommun bildas, t. ex. när landskommuner läggs samman. För den nybildade kommunen finns det över huvud taget inte något beslutande organ, när förordnandet om indelningsändring meddelas. Först när nya fullmäktige har valts för den nybildade kommunen får denna organ som kan företräda kommunen.

Föredraganden uttalar vidare, att misshälligheter mellan kommunerna i samband med indelningsändringar torde vara sällsynta, att erfarenheterna från samarbetet inom de s. k. kommunblocken är i stort sett goda samt att olägenheterna med den nuvarande ordningen säkert ofta kan motverkas genom kommunernas vilja och förmåga till samverkan. En mera ändamålsenlig ordning för den kommunala beslutanderätten under övergångstiden i samband med indelningsändringar bör enligt föredraganden dock komma till stånd. Föredraganden anser promemorians förslag ägnat att råda bot på bristerna i den nuvarande regleringen och förordar därför en lösning efter de linjer som dragits upp i promemorian.

I anledning av förslaget i promemorian att sammanläggningsdelegerade skall kunna utses inte bara i nybildad kommun eller kommun vars område ökas utan också i kommun vars område minskas framhåller föredraganden att det i det sistnämnda fallet regelmässigt inte torde vara befogat att sammanläggningsdelegerade utses.

Föredraganden ansluter sig till den lösning som föreslagits i promemorian rörande omfattningen av sammanläggningsdelegerades kommunala beslutanderätt under övergångstiden.

Föredraganden ansluter sig även till det framlagda förslaget i frågan när sammanläggningsdelegerades uppdrag skall upphöra. I detta sammanhang framhålls att det bör ankomma på de nya fullmäktige att före indelningsändringens ikraftträdande välja ledamöter och suppleanter i kommunens styrelse och övriga nämnder i de fall då nyval till dessa organ skall äga rum.

I fråga om sammanläggningsdelegerades kompetens säger sig föredraganden inte ha något att erinra mot den i promemorian lämnade beskrivningen av delegerades uppgifter samt tillägger:

Över huvud taget skall delegerade enligt vad som sägs i promemorian besluta i ärenden som kan få betydelse för den nya kommunens ekonomi eller organisation i sådana fall när ställningstagande inte kan anstå tills de nya fullmäktige träder till. Några remissinstanser har anmärkt att en sådan begränsning i sammanläggningsdelegerades kompetens inte kan föreskrivas. Jag delar denna mening i så måtto att sammanläggningsdelegerade formellt har samma kompetens som de nya fullmäktige skulle ha haft om de hade trätt till genast. Emellertid ligger det i sakens natur att många ärenden

lämpligen bör avgöras av fullmäktige i stället för av sammanläggningsdelegerade. Avgöranden som är av stor vikt och sträcker sina verkningar långt fram i tiden och som kan anstå utan olägenhet tills indelningsändringen har trätt i kraft bör enligt min mening avgöras av de nya fullmäktige som utgör en mera fullständig representation för den ändrade eller nybildade kommunen. Föredraganden ansluter sig till promemorian's förslag i fråga om förutsättningarna för att sammanläggningsdelegerade skall utses och anger i anslutning därtill några allmänna riktlinjer för bedömningen därutinnan. Strikta förutsättningar härför bör enligt föredraganden inte anges i lagen.

Även förslaget i promemorian rörande sammanläggningsdelegerades antal och valbarhet förordas av föredragande statsrådet.

Beträffande det ekonomiska underlaget för sammanläggningsdelegerades verksamhet förordas att de kommuner som berörs av indelningsändringen åläggs att svara för de kostnader som sammanläggningsdelegerade kommer att ådra kommunen enligt den nya indelningen. Vidare anföres härutinnan;

Enligt promemoriaförslaget skall åläggandet begränsas till kostnader för den löpande verksamheten. Med hänsyn till att delegerade har samma formella kompetens som en fullmäktigförsamling är en sådan begränsning enligt min mening inte befogad. Kommunerna bör svara för alla kostnader utan undantag. Det antal skattekrönor och skatteören som ligger till grund för de olika kommunernas utdebitering av skatt för det år förordnandet om indelningsändringen meddelas är en naturlig utgångspunkt för fördelningen av bidragen mellan kommunerna.

Ett stort antal remissinstanser har motsatt sig att delegerades ersättning skall utges av den kommun som har valt dem, eftersom skilda kommuner då kan komma att tillämpa olika grunder för ersättningen. Jag delar uppfattningen att en sådan ordning är mindre lämplig. Enligt min mening bör i stället delegerade själva bestämma ersättningarna enligt de grunder som gäller för ersättning till förtroendemän enligt kommunallagen. Ersättningarna kommer då att utgå av de medel som kommunerna ställer till delegerades förfogande.

Vad slutligen angår beredning och verkställighet av sammanläggningsdelegerades beslut ansluter sig föredraganden till några remissinstansers uppfattning att det bör finnas endast ett arbetsutskott, som skall svara för den centrala beredningsverksamheten och i princip för all verkställighet. Vidare uttalas härutinnan bl. a. att även de äldre kommunernas styrelser och nämnder samt samarbetsnämnd med fördel torde kunna utnyttjas för beredning och att i särskilda fall även verkställighet av beslut bör kunna uppdras åt nämnd i äldre kommun.

Motionerna

Ett fastställande av en minimigräns för antalet delegerade och suppleanter uppfattas ofta som en rekommendation att stanna vid detta antal, framhåller motionärerna och fortsätter:

Det synes emellertid som om det minsta antal delegerade som kan ifrågakomma icke är tillräckligt för att erhålla en fullgod representation. Särskilt torde detta vara fallet då sammanläggningen avser ett flertal kommuner och man av detta skäl vill begränsa representationen. De mindre kommunerna torde här ha små möjligheter att hävda sig i förhållande till tätorten. Ett stadgande om att minsta antalet delegerade från någon av de berörda kommunerna skall vara tre bör ge utrymme för en mer allsidig sammanläggning av sammanläggningsdelegerade.

Utskottet

I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet nuvarande bestämmelser om den kommunala representationen under tiden mellan beslut om indelningsändring och ändringens ikraftträdande inte vara helt ändamålsenliga. En författningsreglering i syfte att tillskapa organ representativt för kommunen enligt den nya indelningen synes bäst ägnad undanröja nuvarande olägenheter. Utskottet finner den i propositionen härutinnan föreslagna lagstiftningen ej giva anledning till erinran.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 794 och II: 939 och med bifall till propositionen nr 151, måtte antaga de genom propositionen framlagda, här förut intagna lagförslagen.

Stockholm den 17 november 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Erik Olsson, Carl Albert Anderson, Karl Pettersson, Sörenson och Risberg; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, Johansson i Trollhättan, Larsson i Luttra, Andersson i Billingsfors, Keijer, Werbro, Nilsson i Kristianstad och Henrikson.